

21.11.2022

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Vastausosoite: MmV@eduskunta.fi

Asia: VNS 8/2022 vp Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko

PÄIVITTÄISTAVARAKAUPPA RY:N ASiantuntijalausunto VALTioneuvoston HUOLTovarmuusselonteosta

Päivittäistavarakauppa ry (PTY) kiittää Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokuntaa lausuntopyynnöstä otsikkoasiassa ja lausuu seuraavaa:

Valtioneuvoston ensimmäinen huoltovarmuusselonteko eduskunnalle kuvaa strategisella tasolla keskeisiä tavoitteita huoltovarmuuden kehittämiseksi vuoteen 2030 mennessä. Selonteon lähtökohtana on ollut tähän asti harjoitettu huoltovarmuustyö. Selonteossa korostetaan, että Suomessa huoltovarmuustyö, jota tehdään yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen toteuttamisen kannalta kriittisten alojen toimintaedellytyksien turvaamiseksi vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, perustuu julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyöhön.

PTY ja sen jäsenyrityksiä on mukana Suomen huoltovarmuustoiminnassa kauppa- ja jakelupoolin kautta. Kauppa- ja jakelupooli on yksi valtakunnallisen Huoltovarmuusorganisaation elintarvikehuollon sektorin kolmesta poolista. Pooli on osa PTY:n organisaatiota ja tekee kiinteää yhteistyötä sekä kaupan alan yritysten että viranomaisten kanssa. Poolin tavoitteena on turvata päivittäistavara- ja elintarvikehuollon edellyttämien jakelujärjestelmien ja elintarvikehuollon toimivuus erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa, eli osaltaan vastata selonteon kohdassa 4. kuvattuun kansalaisten välttämättömien peruspalveluiden ja -hyödykkeiden tarjonnan varmistamistarpeeseen.

Huoltovarmuusselonteko on ajankohtainen ja tarpeellinen

Selonteon kohdissa 1.–2. kuvataan sen taustaa ja tarvetta sekä kansainvälistä yhteistyötä, jota on tehty huoltovarmuuden kehittämiseksi. Kohdassa 3. keskitytään huoltovarmuuden toimintaympäristön kehittämisen ja ajankohtaisten uhkatekijöiden kuvaamiseen. PTY pitää hyvänä, että selonteon alusta asti siitä käy ilmi, miten huoltovarmuustoimintaa on toteutettu tähän asti ja miten sitä tulisi kehittää, jotta se edelleenkin säilyy tarkoituksenmukaisena ajankohtaisiin uhiin toimintaympäristössä nähden. Sen laatimisessa on myös osallistettu hyvällä tavalla elinkeinoelämää. PTY:n mielestä on hyvä lähtökohta, että huomioidaan tunnistetut, kasvavat uhkat, kuten ilmastonmuutos, kyber- ja hybridiuhkat sekä pidemmällä aikavälillä hiipivinä uhkina työikäisen väestön väheneminen ja asuinpaikkojen keskittyminen ennakoitavissa olevine vaikutuksineen. On tärkeää, että varsinaisten uhka-arvioiden lisäksi myös erilaisia laajoja, mahdollisia kehityskulkuja tunnistetaan skenaariotyön kautta, mikä voi osaltaan parantaa myös uhka-arvioiden ja ennakkoinnin onnistumisedellytyksiä.

PTY korostaa samansuuntaisesti, kuin selonteossa mainitaan, että muuttunut turvallisuusympäristö edellyttää jatkuvaa uhka-arviointia, jossa pyritään tunnistamaan ja huomioimaan myös mahdolliset uudet uhkatekijät. On tärkeää, että uhkien tunnistamisessa

21.11.2022

hyödynnetään selonteossa mainittujen strategisen tason toimijoiden, kuten ministeriöiden, niiden alaisen hallinnon (ml. Huoltovarmuuskeskus) sekä kansainvälisten yhteistyörakenteiden, ml. EU- ja Nato-kumppanuuden lisäksi elinkeinoelämän kriittisten toimialojen muodostamia huoltovarmuusorganisaation pooleja.

Huoltovarmuuden toimintamalli on toimiva, mutta sitä tulee pitää aktiivisesti ajan tasalla

Kohdassa 5. alakohtineen käsitellään huoltovarmuuden toimintamallia ja sen toimivuutta. PTY pitää tämän laajan ja keskeisen selonteon osion sisältöä hyvänä. PTY korostaa kohtaan liittyen, että huoltovarmuuden toimintamallin mahdollistajat eli elinkeinoelämän ja viranomaisten ja kolmannen sektorin yhteistyö, elinkeinoelämän keskeisen roolin oikeutettu korostaminen yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta sekä Huoltovarmuuskeskuksen koordinaatirooli sen talouden perusteineen (ml. huoltovarmuusrahasto) ovat välttämättömiä toimintamallin toimimiseksi jatkossakin. Sektorikohtaista varautumista käsittelevässä osiossa, kohdassa 5.1.5 mainitaan esimerkkinä myös elintarvikehuolto. Sen toteuttamiseen ja turvaamiseen vakavien häiriötilanteiden ja poikkeus tilanteiden varalle osallistuu myös PTY:n vetämä kauppa- ja jakelupooli jäsenyrityksineen, yhdessä alkutuotannon ja elintarviketeollisuuden kanssa. Sektorin kannalta on myös tärkeää, että kohdan esimerkissä on mainittu elintarvikehuoltosektorin nykyisten poolien toimialojen lisäksi myös ruokapalvelut. Sektorin poolit ovat vuoden 2022 aikana toteuttaneet yhteistyössä selvitys- ja kehitysprojektin, jossa muun muassa suositetaan ruokapalveluiden (foodservice-ala) tähänastista laajempaa huomioimista sektorin ja sen poolien huoltovarmuustoiminnassa. Selonteon kohdan 5.1.5 kirjaukset näin ollen tukevat myös kyseisen projektin huomioita.

Huoltovarmuuden toimintamallin ajantasaisuuden varmistamiseen kuuluu useamman kerran kohdassa 5. alakohtineen mainittu keskinäisriippuvuuksien tunnistaminen ja huomiointi. PTY:n kauppa- ja jakelupoolin vastuualueen eli elintarvike- ja päivittäistavarahuollon edellyttämien jakelujärjestelmien turvaamisen erilaisissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa kannalta keskeisimpiä riippuvuuksia ovat elintarvikeketjun aiemmista vaiheista myytävien tuotteiden vastaanottamisen lisäksi sähkön saatavuus sekä logistiikan ja maksujärjestelmien toimivuus. PTY:n mielestä ne on selonteossa huomioitu riittävässä laajuudessa niitä tarjoavia sektoreita käsittelevissä kohdissa. Myös kokonaisturvallisuuden kannalta keskeistä sotilaallista huoltovarmuutta on asianmukaisesti käsitelty kohdassa 6.

Huoltovarmuusyhteistyön voimavarana sen osapuolten välisen luottamuksen ja lisäarvon saamisen kokemukset

PTY pitää kohdassa 7. esitettyjä kehittämislinjauksia laajoina ja oikeaperustaisina. Suomen huoltovarmuuden riittävä taso on turvattava kaikissa olosuhteissa, yhteistyössä kokonaisturvallisuuden kaikkien tuottajatahojen kesken. Huoltovarmuustyön edellytysten turvaaminen edellyttää myös huoltovarmuusrahaston toimivuuden, kantokyvyn ja jatkuvuuden varmistamista.

PTY tiedostaa, että huoltovarmuuden sääntelyä on tarve eräiltä osin ajankohtaistaa, kuten selonteossa kuvataan. Tälle tarpeelle löytyy ajureita sekä viimeaikaisista toimintaympäristön voimakkaista muutoksista että pandemia-ajalta saaduista kokemuksista ja EU-säädöksistä. On hyvä, että kriittisiä toimintoja ylläpitävien toimijoiden varautumisen vähimmäistasot, sektorikohtaiset vastuut sekä toimien yhteensovittaminen valtioneuvostotasolla määritellään vastaamaan muuttuneen toimintaympäristön vaatimuksia. PTY korostaa, että

21.11.2022

samalla on pidettävä huolta, että toimivaa sektorien ja poolien sisällä tehtävää yhteistyötä ei säädellä tarpeettomasti sektorienvälisen yhdenmukaisuudenkaan nimissä. Muun muassa CER-direktiivi määrittelee EU:n jäsenvaltioille vähimmäistasot sektoreiden varautumisen vaatimuksiksi jättäen kuitenkin jäsenvaltioille harkintavaltaa kansallisten säädösten tarkemman muotoilun ja toteutuksen suhteen. Sekä CER-direktiivin soveltamisessa ja täytäntöönpanossa että muutoinkin laajasti huoltovarmuuden kehittämistoimenpiteitä suunniteltaessa on tärkeää pitää mielessä, ettei jo toimiviksi todettuja yhteistyömalleja ja niiden ajureita eli muun muassa keskinäistä luottamusta huoltovarmuuden tuottajatahojen välillä sekä yritysten jatkuvuudenhallinnan kehittämiseen ja huoltovarmuustyöhön osallistumisen vapaaehtoisuutta muuteta itseisarvoisesti.

Esimerkiksi kauppa- ja jakelupoolissa yritysten osallistaminen oman jatkuvuudenhallintansa kehittämisen lisäksi toimialan huoltovarmuustoiminnan kehittämiseen yhteistyössä on koettu toimineen pandemian aikana sekä Venäjän Ukrainan sodan aikana hyvin ja luontevasti. Sääntelyn lisääminen ei itseisarvoisesti, lähtökohtaisesti edistäisi yritysten sitoutuneisuutta huoltovarmuustyöhön. Pikemminkin sitoutumista edistää, että yritykset voivat kokea yhteistyörakenteet esimerkiksi poolien sisällä toimiviksi ja niille lisäarvoa muun muassa ajantasaisen ja kaksisuuntaisen tilannekuvaprosessin sekä poolien välittäjäroolin sosiaalisessa verkostossa toimimisen kautta tuottaviksi.

PTY pitää hyvänä, että valtioneuvoston huoltovarmuuden tavoitepäätöksen uudistaminen aloitetaan selonteon eduskuntakäsittelyn jälkeen. Tarvittavien muidenkin asiaan liittyvien suunnittelu- ja periaateasiakirjojen uudistamistarpeita on hyvä tarkastella pragmaattisesti tämän jälkeen, tarvittaessa ministeriöiden hallinnonalakohtaisesti, myös huoltovarmuusorganisaatiota sekä sen sektoreita ja pooleja osallistaen.

PTY kiittää Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua otsikkoasiassa ja toivoo jatkossakin hyvää yhteistyötä viranomaisten, Huoltovarmuuskeskuksen ja PTY:n sekä sen kauppa- ja jakelupoolin välille. *Kun huoltovarmuus perustuu kilpailukykyiseen markkinatalouteen, huoltovarmuusorganisaatiossa toimivien yritysten ja organisaatioiden näkemysten hyödyntäminen on keskeistä huoltovarmuuden kehittämistarpeiden ennakoinnissa, kiteytetään huoltovarmuusselonteossa (s. 14).*

Kunnioittavasti

Päivittäistavarakauppa ry sekä kauppa- ja jakelupooli

Lauri Kulonen
Valmiuspäällikkö, PTY
Valmiuspäällikkö ja poolisihteeri,
kauppa- ja jakelupooli

Kari Luoto
Toimitusjohtaja, PTY
Puheenjohtaja, kauppa- ja jakelupooli

This documents contains 3 pages before this page

Dokumentet inneholder 3 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 3 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 3 sider før denne side

Detta dokument innehåller 3 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende